

GONAGASLAŠ
BARGO- JA SEARVADAHTTINDEPARTEMEANTA

Od.prp. nr. 43

(2007–2008)

Láhka sámelága rievdadusaid birra

-

Grafisk produksjon: 07 Gruppen AS

Sisdoallu

1	Proposišuvnna váldosisdoallu..	5	4.2	Gáržžidit vejolašvuoda jienastit válgabeaivvi suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus –sámelága § 2–3.....	16
2	Láhkaevttohusa duogáš.....	6			
3	Ráddádallamat Sámedikkiin ...	8	4.3	Doaba «sámi jienastuslohku»	17
4	Láhkarievdadus evttohusat.....	9	4.4	Eavttut válgalisttaid evttohanvuoigatvuhtii – sámelága § 2–7	18
4.1	Válgabiirejuohkin –sámelága § 2–4	9	4.5	Giellaeavttut jienastuslohkui čáliheami oktavuodas – sámeláhka § 2–6	18
4.1.1	Válgabiirejuohku	9			
4.1.2	Odđa válgabiiriid namat.....	11	4.6	Láhkaásahusváldi	19
4.1.3	Smávit sámi joavkkut	12	4.7	Sohkabeali čohkadus.....	19
4.1.4	Unnidit áirraslogu.....	13			
4.1.5	Áirrasjuohkin	13	5	Ekonomálaš ja hálddahuslaš váikkuhusat.....	21
4.1.6	Lulli-Norgga válgabiire	14			
4.1.7	Sámelága § 2–4 rievdadusevttohusa čoahkkáigeassu	15		Láhka evttohus mii rievdata sámelága	22

GONAGASLAŠ
BARGO- JA SEARVADAHTTINDEPARTEMEANTA

Od.prp. nr. 43

(2007–2008)

Láhka sámelága rievdadusaid birra

*Bargo- ja searvadahttindepartemeantta ávžžuhus njukčamánu 28.b. 2008,
dohkkehuvvoni stáhtarádis seamma beaivvi.
(Stoltenberg II ráđđehus)*

1 Proposišuvnna váldosisdoallu

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta evttoha dán propošišuvnna rievdadusaid 1987 geassemánu 12.beaivvi nr. 56 lága Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuodaid birra (sámeláhka). Evttohuvojit rievdadusat sámelága § 2–3, suohkaniin main leat unnitgo 30 jienastuslogus šaddá dušše vejolaš ovdalgihtii jienastit sámediggeválggain. Evttohuvo rievdadit § 2–4 das galle válgabiire galget ja movt biirejuohku galgá leat, dasa lassin evttohuvo odđa vuohki movt áirasiid juohkit biiriide, ja evttohat sihkkut dálá dásseáirras ortnega. Sámelága §§ 2–5, 2–6 ja 2–7 evttohuvo ahte doaba sámi jienastuslohku rievdaduvvo *Sámedikki jienastus-*

lohkui. Evttohuvo čavget dálá gáibádusa ahte 15 sápmelačča geain lea vuoigatvuohta evttohit válgalisttu galget vuolláičállit listaevttohusa nu ahte 30 galget vuolláičállit listaevttohusa, sámelága § 2–7. Lassin láhkarievdanevttohussii šaddá dárbblaš rievdadit Sámediggeválgga lánkaásahusa.

Rievdadusevttohusat evttohuvojit doaimma- goahtit juo ovddabeale 2009 sámediggeválgga. Láhkarievdadusas lea danin váikkuhus nominašuvdnabargguide mat álget 2008 čavčča, ja rievdadusat berrejit danin mañimusat biddjot fápmui 2008 suoidnemánu 1.beaivvi.

2 Láhkaevttohusa duogáš

Sámedikki dálá válgaortnegii leat ovddiduvvon moaitámušat. Moaitámuš leat earenoamážiid bohtán dain válgabiiriin main lea váileovddastus jienastuslogu sturrodaga ektui. Stuorradikki gieldalávdegoddi cealká Inst. S. nr. 110 (2002–2003) St. dieđ. nr. 55 (2000–2001) sámepolitihka birra ja lassidieđáhussii, St.dieđ. nr. 33 (2001–2002), ahte válgaortnet berre dáhkidit buoret ovttavásttolašvuoda gaskal jienastagaid ja logu áirasiid mat välljejuvvojit. Lávdegoddi čujuha maiddái dasa ahte váilevaš ovttavásttolašvuodta válgaassálastima ja ovddastusa gaskkas uhkida Sámedikki lobálašvuoda. Njulgemis erohusaid ovddastusa oktavuodas mearridii Stuorradiggi 2005 válgii rievdadit sámelága § 2–4 atnui váldit njeallje dásseáirasiid lassin Sámedikki 39 áirraslohku. Dásseáiraset juhkkjuvvojit njealli stuorimus válgabiriide main leat eanemus dohkkehuvvon jienat válggas.

Riika lea vuosttaš sámediggeválgga rájes 1989 juhkkjuvvon 13 válgabiriide nu ahte juohke biires leat välljejuvvon 3 áirasa, beroškeahtta gallis jienastuslogus leat dahje jienastaga válgabiires ledje. Jagi 2005 ledje oktiibuot 12 538 sápmelačča čálihuuvon sámi jienastuslohku. 2005 lei válgaassálastin 72,6 %, oktiibuot 9108 dohkkehuvvon jienastaga.

Jienastuslohku čálihuuvon lohku ja jienaidlohku juohke áirasa duogábealde lea rievddadan ollu. Ovdamearkka dihte de 2005 válggas ledje logát válgabiires Davvi Nordlánddas 283 jienastuslogus ja 189 dohkkehuvvon jiena, seammás go goalmát válgabiires Guovdageainnus ledje 1536 jienastuslogus ja 1107 dohkkehuvvon jiena.

Dálá válgaortnet gáibida suohkaniid lámčēt dohkálaš jienasteami sámediggeválggaide, beroškeahtta leago suohkanis oktage jienastanvoigatvuodalaš guhte jienastuslohku lea čálihuuvon vai ii. Ortnet lea ipmirduvvon resursagáibideaddjin ja dagahan badjelmearálaš hálldašeami daid suohkaniidda main leat unnán dahje ii oktage jienastuslogus. Dat lea earenoamáš áigequovdil lulimus válgabiiriid suohkaniidda. Dain 433 Norgga suohkaniin ledje 386 suohkana main ledje vuollel 30 sámi jienastuslogus, dain ledje fas 147 suohkana main ii obage lean oktage jienastuslogus.

Maiddái leat bohtán moaitámušat dasa ahte válgaohntosa almmuheapmi lea váldán mearehis

guhkes áiggi. 2005 lei oppalaš válgaoadus gárvvvis 10 beaivvi maŋŋel válgabeaivvi. Jienat eai lohkkjuvvo suohkaniin, ja juohke ovttaskas suohkana válgastivrras lea áigemearri diibmu golmma rádjái vuosttaš gaskavahku maŋŋil válgabeaivvi sáddet jienastanlihpuid válgabiire lohkanválgastivrii. Vásáhusat maŋŋil vihtta sámediggeválgga, duodašta ahte dát áigemearri ii leat álot dollojuvvon. Dása lassin poastafievrrideapmi maiddái njoahcudathtá.

Leat maiddái bohtán moaitámušat dasa ahte lea beare álki bidjat listtu válgabiriin go gáibiduvvo ahte listtaevttohusa galget dušše 15 evttoheaddji vuolláičállit.

Odeldikki rievdadusevttohusa vuodđun lea raporta fágálávdegottis man Sámediggi nammadii, ovttrasáid departemeanttain. Lávdegoddi nammaduvvui departemeanta ja Sámedikki oktasaš sávaldaga vuodul ahte čadahit oppalaš čielggadeami mii earret eará galggai čielggadit dárbbu rievdadit válgabiirejuogu ja áirraslogu iešguđetge biiriin, vrd. Od.prp. nr. 21 (2004–2005). Lávdegotti lea professor Per Selle jodihan, ja lávdegoddi namuhuvvo Selle lávdegoddin. Muđui ledje lávdegottis mielde dutki Torunn Pettersen, Professor Bjørn Erik Rasch, dutki Eva Josefsen ja dutki Nils Oskal. Sámedikki hálldahus lea leamašan čállingoddin lávdegoddái. Lávdegotti árvalus lei ovttajienalaš.

Selle lávdegotti bargun lei árvoštallat válgaortnega sámedikki lobálašvuoda nannema ektui ja válgaassálastima ektui. Dasa lassin bivdojuvvo lávdegoddi earenoamážit geahčadit ovddastuslašvuoda Sámedikkis, earenoamážit sohkelbiid ektui. Lávdegoddi lea danin earret eará geahčadan válgabiiriid logu ja sturrodaga, áirrasjuohkima ja dásseáirras ortnega. Lávdegoddi lea viidáset geahčadan válgga loahpparehkenastima čadaheami, dákko bakte vejolašvuoda elektrovnnalaččat jienastit, ovdalgihtii jienasteami ja molssaevttolaš vugiid movt jienaid lohkat, nannemis lobálašvuoda sámediggeválggaide ja ahte eanet servet válggaide.

Lávdegotti ulbmilin lea leamašan evttohit ortnega mii buoremusat vuhtiiváldá earenoamáš hástalusaid sihke ovttaskas sámi guovlluin ja muđui sámi servodagas. Lávdegoddi cealká raporttastis ahte sii earenoamážit leat vuoruhan dan ahte

sihkkarastit duohta ovddastusa olles riikkas ja earenoamážit iešguđet árbevirolaš sámi ássanguovlluin.

Sámediggi sáddii Selle lávdegotti raportta viidát gulaskuddamii suohkaniidda, bellodagaide, bellodagaid sámedikkejoavkkuide, válgalisttaide, válgalisttaid evttoheddjiide ja sámi organisašuvnnaide mas gulaskuddanáigi lei 2007 cuoŋumánu 16. beaivvis geassemánu 20. beaivvi rádjái.

Gulaskuddamis bohte 25 gulaskuddancealkámuša. Eanas gulaskuddanáhusat leat posiitiiva dasa ahte válgabiirejuohku ja áirrasjuohku rievdaduvvo. Soapmásiin leat oaivilat dasa movt biireráját mearriduvvojit ja movt áirrasjuohku doaibmá. Gulaskuddancealkámušat leat čohkkejuvvon proposišuvdnii vuolábealde.

Sámediggi, ovddidii 2007 čakčamánu 27. beaivvi dievasčoahkkinášši 40/07 rievdadanevttohus sámelága mearrádusaide Sámedikki válgaortnega birra. Maŋŋil dievasčoahkkima meannudeami ášši sáddejuvvui departementii. Lassin Selle lávdegotti árvalussii de lea Sámedikki mearrádusmaid atnon láhkarievdadanevttohusa vuodđun.

Departemeanta lea mearkkašan ahte Sámediggi lea čadahan viiddis gulaskuddama iige leat gávnahan dárbbaslažžan sáddet rievdadanevttohusaid mat dán proposišuvnnas ovddiduvvojit odđa gulaskuddamii.

Departemeanta ja Sámediggi leaba ráddádallamiid oktavuodas olahan ovttaoaivilvuoda daid čuoggáid ektui láhkaevttohusas main lei goabbatlagan oaidnu.

3 Ráddádallamat Sámedikkiin

Ráddádallanbargovuogi soahpamuš gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki vuolláičáliiga Gielda- ja guovluministtar ja Sámediggepresideanta 2005 miessemánu 11.beaivvi. Soahpamuš dohkkehuvvui Sámedikkis 2005 geassemánu 1.beaivvi. Suoidnemánu 1.b. 2005 Gonagaslaš resolušuvnna bakte nannejuvvui ahte šiehtaduvvon bargovuogit galge guoskat olles stáhtahálddahussii. Duogáš ráddádallanbargovuogi mearrideames lea álgoálbmogiid vuoigatvuohta ovddidit oainnuset áššiin mat sidjiide gusket. Dát vuoigatvuohta lea álgoálbmogiin ILO konvenšuvnna nr. 169 iešmearrideaddji stáhtaid álgoálbmogiid ja álbmotčearddaid, artihkal 6 olis. Ráddádallanbargovuogit gusket áššiide mat sáhttet njuolga váikkuhit sámi beroštumiid. Departemeanta árvoštallama mielde de sámediggeválggaid válgaortnet čielgasit lea ášši mas ferte ráddádallat. Sámedikki válgaortnega ođasmahttin lea lánkaášši mas lea lunddolaš ja heivvolaš ahte Sámedikkis lea stuorra váikkuhanvejolašvuohta.

Politiikkaš dásis lea leamašan okta ráddádallančoahkkin. Dása lassin lea hálddahaslaš dásis čadat leamašan oktavuota. Departemeanta lea Sámediggái addán vejolašvuođa oaidnit vuodđodokumeanttaid ja árvaluvvon láhkateavstta. Sámediggi lea propošišuvdnačálloša bakte ovddi-

dan oaiviliid álgoevttohusaide. Ráddádallamiin leat geahčadan daid beliid lánkarievdadus evttohusas mas departemeanttas ja Sámedikkis lei goabbatge vuolggasadji.

Ráddádallanbeliide lea Selle lándegotti raporta, Sámedikki lánkaevttohus ja árvoštallamat oktan departemeanta dokumeanttaiguin ja lánkaevttohus teaksta lea leamašan buorre vuodđun ráddádallamiidda. Barggadettiin lea rabasvuohta leamašan guovddázis ja dagahan buori vuodu digaštallamiidda rievdadusaid ja muddemiid hárrái. Dát lea dagahan ahte ráddádallanbealit ráddádallamiid oktavuodas beaktilit leat joksán ovttamielalašvuođa.

Sámediggi lea deattuhan ahte válgaortnega hábmemis sápmelaččaid iežaset álbmotválljen áshussii čielgasit lea dakkár ášši mii lunddolaččat gullá sámiid iešmearrideapmái. Sámedikki válgaortnet earenoamážiid lea ášši mii guoská sámi dilálašvuođaide ja iežaset ovddasteaddji áshusaid ovdánahttimis. Sámediggi lea bidjan mearkkašahti deattu dasa ahte iešmearridanvuoigatvuohta ferte mearkkašit ahte Sámedikkis ferte leat stuora váikkuheapmi hábmemis lánkamearradusaid mat gusket válgaortnegii, ja ahte dákkár áššiin lea earenoamáš dehálaš geahččalit olahit ovttamielalašvuođa.

4 Láhkarievdadus evttohusat

4.1 Válgabiirejuohkin –sámelága § 2–4

4.1.1 Válgabiirejuohku

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi deattuha ahte dálá válgavuogádagas biirejuogu vuodul lea oalle stuora eahpegorálašvuolta ja ferte danin mearridit vuoddeaddji rievdadusaid ortnegii dan njulgemis. Lávdegoddi oaivvilda ahte ii leat ulbmillaš olles riika bidjat oktan válgabiiren ja árvalit unnidit otná 13 válgabiiriid logu 7 biirii. Árvalusa vuodđun leat sihke historjjálaš ja kultuvrralaš dilálašvuodát, ja maiddá praktihkalaš ja pragmahtalaš eavttut. Lávdegoddi cealká ahte sámi jienastuslohku lea áidna lohku maid sii leat sáhttán atnit vuodđun barggusteaset.

Sámediggi guorrasa Selle lávdegotti ákkastallamiidda. Sámediggi cealká earret eará ahte dat stuora erohusat mat leat dan ektui galle jiena leat juohke áirasa duohken geanohuhttet Sámedikki lobálašvuoda sihke sámi servodagas ja eará eiseválddiid ektui. Sámediggi lea mearkkašan ahte váilevaš ovddastuslašvuolta lea atnon ággan almolaš digaštallamiin ja celkon ahte Sámedikkis ii leat legitimatehta ovddastit sámi álbmoga.

Selle lávdegoddi čujuha dasa ahte válgabiirejuogu rievdadusain leat politihkalaš váikkuhusat. Dakkavide váikkuhus lea ahte bellodagat ja joavkkut main odne lea badjelmeare ovddastus manahit áirasiid, ja joavkkut main odne lea váileovddatus dáidet eanemusat vuoitit.

Gažaldagas movt biirejuohku galgá leat, lea Sámedikki mielas mearrideaddjin ahte buot biiriin berre leat vassis stuora lohku jienastuslogus vai šaddá buoret gorálašvuolta jienaid ja áirrasjuogu gaskkas. Sámediggi atná dehálažžan ahte okta ovttaskas suohkan akto ii dagat ovttá válgabiire. Duogážiin lea áigumuš easttadeames biire politihkalaš barggu gáržumis vuosttažettiin suohkanlaš ja báikkálaš áššiide ovdalگو Sámediggái našunála áсахussii mávssoleappot áššiide. Sámediggi árvoštallá maiddá ahte biiret eai šatta nu viidát ja stuorrát ahte šaddá váttis- ja gáibideaddjin áirasiidda doalahit oktavuoda jienasteddjiguin. Iešguđet guovlluid sámi joavkkuid historjjálaš ja kultuvr-

ralaš dilálašvuodát leat dehálačča dasa movt biiriid juohká. Danin fertege baicca geahččat dálá ovtastallama ja oktavuodaid ektui mat leat iešguđet sámi guovlluid gaskkas. Leat maiddá mánga eará dilálašvuoda maid ferte atnit vuodđun go odđa válgabiiriid juohká. Dát dilálašvuodát eai dáidde lea seammaláganat buot biiriin. Sámediggi atná danin dehálažžan ahte ovdalگو odđa biiriid juohká de ferte buot ášši beliid ollislaččat árvoštallat. Sámediggi oaivvilda ahte Selle lávdegotti árvalusas buori muddui lea dákkár ollislaš árvoštallan.

Selle lávdegoddi atná vuodđun ahte geahpideames biiriidlogu otná 13 válgabiires eanet heivvolaš lohku, de lea vuosttažettiin riika davimus oasis gos sáhttá olahit bohtosa go ovttastahttá ja/dahje mudde biirerájáid. Dat guokte lulimus biire –12 lullisámiguovlu ja 13 Lulli-Norga – evttohuvojit danin bisuhuvvot nu movt otne leat. Lávdegottis leat guokte ákka dasa. Vuosttažettiin dát biiret fátmastit stuora logu suohkaniid ja vel eanet ovttastahttin dán biiriin sáhttá dagahit heajos váikkuhusaid válgga loahppabohtosa čadaheames. Nubbe eará ágga lea ahte iešalddis lea dehálaš bisuhit 12. biire, Lullisámiguovllu, sierra biiren sihkkarastimis lullisámi ovddastusa. Lávdegoddi atná dehálažžan doalahit dán válgabiire vaikko biires leatge ain unnán čálihuvojn jienastuslohku. Daid eará 11 biiriid ektui lea lávdegoddi váldán vuodu otná biirejuogu váldohástalusain. Hástalusain lea earret eará eahpegorálašvuolta jienaidlogu ja áirraslogu gaskkas ja veahkeheames dustet daid heajos váikkuhusaid mat leat das go guokte suohkana/gieldda dahket goabbatge válgabiire. Oppalaš árvoštallama vuodul de lávdegoddi árvala unnidit válgabiiriid logu 13 biires čieža biirii.

Sámediggi lea miehtan unnidit válgabiiriid logu 13 biires 7 biirii nu movt Selle lávdegoddi árvala. Sámediggi dattege evttoha rievdadit rájáid veahás dan ektui movt lávdegoddi árvala. Sámedikki evttohus váikkuha Lullisámi guovllu ja Lulli-Norgga biiriide. Sámediggi čujuha ahte nu movt otne lea, ja nu movt Selle lávdegoddi árvala, de das ii leat ovttavásttolašvuolta dan guvlui man Sámediggi atná sámi árbevirolaš ássanguovlun. Danin berreit Surnadal ja Rindal suohkanat Møre- ja Romsdal fylkkas ja Rendalen, Os, Tolga, Tynset ja Follidal

suohkanat Hedemárkku fylkkas sirdojuvvot evttohuuvvon 6.válgabiirii, Lullisámi válgabiirii. Dát buorebut soahpá oktii dainna guovlluin mii gullá ráddádallamiid bargovugiide gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámediggi.

Gulaskuddamis earret eará *Olgeža váldoorganisašuvdna* ja *nuoraidsearvi Stuornjárdga Sámenorak* (SSN) evttohit eará biirejuogu.

Olgeš oaivvilda ahte Selle lávdegotti árvaluvvon 2. válgabiire ii doarvái bures vuhtiiváldde geográfalaš ja demográfalaš beroštumiid gaskal siseatnama ja riddoguovlluid. *Olgeš* evttoha čuovvovaš molssaevttoalaš biirejuogu:

- Válgabiire 2: Kárášjohka, Porsángu, Davvinjarga, Muosát, Fálesnuorri ja Hammerfesta
- Válgabiire 3: Áltá, Ákñoluokta, Láhppi, Skiervá, Návuotna, Ráisa ja Guovdageaidnu

SSN cealká ahte Selle lávdegoddi válgabiirejuohkin ii leat doarvái vuhtiiváldán iešgudetteguovlluid kulturhistorjjálaš duohtavuoda. Sii čujuhit dasa ahte lávdegoddi ii čujut fágalaš historjjálaš-kulturrálaš gálduide válgabiirejuohkimii doarjjan. SSN evttoha danin odđa rájá 4. ja 5. válgabiriid gaskkas mii livččii buoret historjjálaččat ja kulturrálaččat:

- Válgabiire 4: Gáivuotna, Omasvuotna, Ivgu, Gálsa, Romsa, Báhcavuotna ja Mátatvuopmi.
- Válgabiire 5: Beardu, Leangáviika, Birgi, Doasku, Ránáidsuolu, Ráisavuotna, Divrrát, Siellakvuona, Loabát, Rivttát, Skánit, Ivvárstádit, Harstad, Bjarkøy, Giehtavuotna, Ánddasuolu, Ikšnásši, Bievát, Suorta, Válafierda, Vuogát, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy, Røst, Lodegat, Dielddanuorri, Evenásši, Narvik, Bálát, Divttasvuotna, Háp-mir, Stájgo, Oarjelij Foalda, Bådádjo, Fuosku, Sálát, Oarjelij Bájddár, Bájddár ja Meløy.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta guorrasa Sámedikki árvoštallamiidda ahte váilevaš ovttavásttolašvuotta gaskal válgajienaid ja árraslogu dálá váлгаortnegis sáhtta čuohtat Sámedikki lobálašvuhtii. Njulgemis erohusa mii otne lea das galle jiena leat juohke áirasa duogábealde evttoha Bargo- ja searvadahttindepartemeanta rievdadit sámelága § 2–4 válgabiirejuogu vástideaddji Selle lávdegotti ja Sámedikki evttohusa.

Departemeanta evttoha ahte válgabiiriid lohku unniduvvo 13 biires 7 biirii, vástideaddji Selle lávdegotti ja Sámedikki evttohusa. Oktii buot 11 dálá biiriin evttohuvojit ovttastahttojuvvot vída biirii. Guokte lulimus biiriide, Lullisámiguovlu ja Lulli-Norga, ovttastahttin ii guoskka danin go biiret geo-

gráfalaččat leat nu stuorrát maidda nu ollu suohkanat gullet. Lullisámiguovlu ja Lulli-Norgga válgabiiriide evttohuvo vástideaddji Sámedikki evttohusa, smávit rievdadusat nu ahte 7 suohkana Møre- ja Romsdalas ja Hedemárkkus sirdiduvvojit Lulli-Norgga válgabiires Lullisámi válgabiirii.

Ráddádallamiid oktavuodas lea departemeanta ja Sámediggi soahpan ahte maiddá Sunndal suohkan berre gullát 6. válgabiirii, Lullisámi válgabiirii. Dát mearkkaša ahte olles guovlu masa boazodoalloláhka guoská suohkaniin Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal ja Surnadal gullet 6. Lullisámi válgabiirii.

Departemeanta evttoha maiddá, Selle lávdegotti ja Sámedikki vástideaddji evttohusaid mielde, ahte otná guokte ovttaskas suohkanválgabiire, Guovdageaidnu ja Kárášjohka, ovttastahttojuvojit Porsángu mii dál gullá vídat válgabiirii ja dahket ovttastahttojuvvot válgabiire.

Departemeanta evttoha čuovvovaš válgabiirejuogu:

1. *Nuortaguovllu válgabiire/Østre valgkrets*: Davvisiida giella válgabiire 5 Porsánggu, válgabiire 1 Várjjet ja válgabiire 2 Deatnu ovttastahttojuvojit ja dahket odđa válgabiire 1 Nuortaguovllu válgabiire.
2. *Ávjovári válgabiire/Ávjovári valgkrets*: Válgabiire 3 Kárášjohka, válgabiire 4 Guovdageaidnu ja Porsánggu giella válgabiire 5 Porsánggu ovttastahttojuvojit ja dahket odđa válgabiire 2 Ávjovári válgabiire.
3. *Davveguovllu válgabiire/Nordre valgkrets*: Davvisiida ja Muosát giellat Porsánggu válgabiire 5, válgabiire 6 Áltá/Fálesnuorri ja Skiervvá, Návuona ja Ráissa suohkanat Davvi-Romsa válgabiire 7 ovttastahttojuvojit ja dahket odđa válgabiire 3 Davveguovllu válgabiire.
4. *Gáiseguovllu válgabiire/Gáisi valgkrets*: Davvi-Romsa válgabiire 7 suohkanat, Gáivuotna, Omasvuotna ja Ivgu, válgabiire 8 Gaska-Romsa ja Lulli-Romsa válgabiire 9 Ráisavuotna suohkan ovttastahttojuvojit ja dahket odđa válgabiire 4 Gáiseguovllu válgabiire.
5. *Viesttarmera válggabijra/Viesttarmeara válgabiire/Vesthavet valgkrets*: Válgabiire 9 Lulli-Romsa, earret Ráisavuona suohkan, válgabiire 10 Davvi-Nordlándá ja válgabiire 11 Gaska-Nordlándá ovttastahttojuvojit ja dahket odđa válgabiire 5 Viesttarmeara válggabijra
6. *Áarjel-Saepmie veeljemegievlie/Sørsamisk valgkrets*: Válgabiire 12 Lullisámiguovlu ja 13.válgabiire Lulli-Norgga suohkanat Surnadal, Rindal, Sunndal, Rendalen, Os, Tolga, Tynset ja Foll-dal, Lulli-Norga ovttastahttojuvojit ja dahket

Tabealla 4.1 Diehtočielggadus gallis leat čálihuvvon jienastuslohkui ja jienastagat ja dohkkehuvvon jienat odđa válgabiiriin 2005 sámediggeválgga loguid vuodul

Odđa válgabiire	Lohku jienastuslogus	Jienastagat, dohkkehuvvon jienat
1 Nuortaguovllu válgabiire	2140	1634
2 Ávjovári válgabiire	3521	2610
3 Davveguovllu válgabiire	1736	1199
4 Gáiseguovllu válgabiire	1799	1331
5 Viestarmera válggabijrra/Viesttarmeara válgabiire	1226	891
6 Áarjel-Saepmie veeljemegievlie	732	518
7 Lulli-Norgga válgabiire	1384	925
Oktiibuot	12538	9108

odđa válgabiire 6 Áarjel-Saepmie Veeljemegievlie.

7. *Lulli-Norgga válgabiire/Sør-Norge valgkrets*: Válgabiire 13 Lulli-Norga earret Surnadal, Rindal, Sunndal, Rendalen, Os, Tolga, Tynset ja Follidal leat odđa válgabiire 7 Lulli-Norgga válgabiire.

Departemeanta doaivu ahte evttohuvvon biirejuohku sáhtta váikkuhit ahte organiseren viidát geográfalaš guovllus nannejuvvo. Dát sáhtta mielddisbuktit eanet listtuid, bellodagaid, listtačoahkádusaid, mii fas dagaha eanet politihkalaš beroštumi ja lasiha čáliheami jienastuslohkui ja buoret válgaoassálastima. Evttohus dagaha ahte sámelága § 2–4 ferte rievdaduvvot.

Departemeanta áigu láhkaásahusas sámediggeválgga birra mearridit eavttuid ja vugiid movt bargat go áigu registreret joavkku, bellodaga dehe sullásaš čoahkádusas dihto namain.

4.1.2 Odđa válgabiiriid namat

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegottis ledje čuovvovaš gaskaboddosaš namat válgabiiriide iežaset raporttas:

1. Nuorta-Finnmárku
2. Gaska-Finnmárku
3. Davveoarjjevuolu
4. Romsa
5. Gaska-Norga
6. Lullisámiguovu
7. Lulli-Norga

Sámediggi evttoha čuovvovaš namaid válgabiiriide: Sámegielat namat:

1. Nuortaguovllu válgabiire
2. Ávjovári válgabiire

3. Davveguovllu válgabiire

4. Gáiseguovllu válgabiire

5. Viestarmera válggabijrra/Viesttarmeara válgabiire

6. Áarjel-Saepmie veeljemegievlie

7. Lulli-Norgga válgabiire

Dárogielat namat:

1. Østre valgkrets
2. Ávjovári valgkrets
3. Nordre valgkrets
4. Gáisi valgkrets
5. Vesthavet valgkrets
6. Sørsamisk valgkrets
7. Sør-Norge valgkrets

Sámedikki nammaevttohusat leat ráhkaduvvon daid evttohusaid vuodul maid sii leat ožžon daid fágabirrasiin main lea máhttu sámegielat báikena- maid ja sámegiela terminologijja ja historijjá birra. Sihke sámegielat ja dárogielat namaid lea Sámediggi evttohan. Válgabiire 5. lea namma sihke julev- ja davvisámegillii, válgabiire 6. namma lea lullisámegillii, ja dain eará biiriin lea namma davvisámegillii.

Sámediggi lea ákkastallan 2. ja 4. válgabiiriid nammageavaheami ektui ná:

Válgabiire 2 Ávjovári válgabiire. Sámedikki vuodustus nama válljemis lea ahte dán geográfalaš guovllu namman lea Ávjovári sihke sámegilli ja dárogilli.

Válgabiire 4 Gáiseguovllu válgabiire lea odđa ráhkaduvvon namma. Gáisa dahje gáisi lea dábálaš sámegielat sátne alla vári birra. Sámediggi lea gávnahan várrečohkaid leamen oktasašvuotán dán odđa ásahuvvon válgabiires.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta guorrasa Sámedikki válgabiiriid nammaevttuhussii. Dát mearkkaša ahte Sámelága § 2–4 ferte rievdaduvvot.

4.1.3 Smávit sámi joavkkut*Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus*

Selle lávdegotti mihttomearrin lea leamašan oažžut váлгаortnega mii vuhtiiváldá earenoamáš hástalusaid sihke ovttaskas sámi guovllus go muđui olles sámi servodagas. Earenoamáš dehálaš lea leamašan sihkkarastit ovddastusa olles riikas ja earenomážit iešguđet árbevirolaš sámi ássanguovlluin. Lea dattege nu ahte váлгаortnet mii Sámedikkis lea leamašan, ii dáidde dáhkidit ahte buot guovllu sápmelaččat – beroškeahtta sturrodát – olahit ovddastusa. Lávdegoddi čujuha ahte geavatláččat fertejit bellodagat ja listtaevttoheadđjit váikkuhit dasa ahte dákkár ovddastupmi olahuvvo. Lávdegoddi lea earret eará árvoštallan nuortasámi ovddastusa. Lávdegoddi čujuha dasa ahte jus dát joavku galgá sihkkarastojuvvot ovddastusa de berrejit ráhkaduvvot sierranjuolgadusat, dahje rávvet saji čáhkket nuortalaččaid evttohasaid válgalisttuide guovlluin gos dat lea áigeguovdil. Lávdegotti oaidnu lea ahte dákkár doaimmat váikkuhit nominašuvdnabarggu ja gáržžidit friddjavuoda man lávdegotti mielas listtaevttohedđjiin berre leat.

Leat maiddá eará guovllulaš joavkkut go dušše nuortalaččat geat leat unnitlogus, iige daidda ge sáhte dáhkidit ovddastusa. Lávdegoddi dattege oaivvilda ahte galgá leat vejolaš láhčēt dili nu ahte smávit joavkkuide addo govttolaš vejolašvuolta olahit ovddastusa, juogo iežaset listtuid bakte dahje ahte eará listtuide lámčojuvvo sidjiide sadji bajimus sajiide.

Sámedikki oaidnu leat ahte geavatláččat ferte leat bellodagaide ja sidjiide geat listtuid bidjet geain lea ovddasvástádus vuhtiiváldit smávit joavkkuid ovddastus vejolašvuodaid. Sámediggi čujuha dasa ahte lea áddjás ja gáibideaddji bargun buohtastahttit iešguđet guovllulaš sámi joavkkuid dilálašvuodaid ja hástalusaid, ja dan vuhtiiváldit válgavuogadagas.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta oaivvilda ahte váлгаortnet ii sáhte čoavdit ovddastusdárbbu buot sámi joavkkuide, beroškeahtta joavkku sturrodaga. Vuhtiiváldimis smávit joavkkuid oassálastima berre árvoštallat Sámedikki lobálašvuoda ektui, mii sáhtta geanohuvvot jus šaddá beare stuora gorálašvuolta

gaskal áirraslogu ja jienastuslogu mat leat juohke áirasa duogábealde.

Od. prp nr. 33 (1986–87) Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuodaid birra (sámeláhka) deattuhuvvo ahte Sámediggi galgá leat sámi álbmotčeardda ovddasteaddji ásašus Norggas. Ovddasteaddjin dás oaivvilduvvo vuosttažettiin ahte ásašusa leat sápmelaččat välljen sápmelaččaid gaskkas. Vuhtiiváldimis ovddastuslašvuoda mearkkaša ahte ásašusas lea govda ja mánggabealat čoahkádus. Váлгаortnega hábmemis departemeanta lea deattuhan ahte berrešii sihkkarastit iešguđetge unnitálbmotjoavkkuid ovddastumi ásašussii. Od. prp nr. 33 (1986–87) lea earenoamážiid guorahallan lullisámiid, julevsámiid ja boazosápmelaččaid dilálašvuoda. Lullisámiid ektui evttohi departemeanta ahte lullisámi guovlu galggai leat sierra válgabiiren ja oažžut golbma áirasa. Departemeanta ii gávdnan liibba vuhtiiváldit buot joavkkuid Sámedikki ásaheami oktavuodas.

Geavatláččat lea odđa válgabiirejuogus dákkár váikkuhus iešguđetge sámi joavkkuide:

Lullisápmelaččat bisuhit iežaset geográfalaš guovllu sierra válgabiiren. Departemeanta guorrasa Selle lávdegotti árvoštallamiidda ahte válgabiire 12 Lullisámiguovlu berre bisuhuvvot sierra válgabiiren sihkkarastimis lullisámi ovddastusa. Vuđolaš árvoštallama vuđul lea departemeanta árvoštallan dát eanemus vuogasin vaikko biire jienastuslohku velá ovddasguvlui ge ii dáidde lassánit.

Dála biirejuogus 11. válgabiire Gaska Nordlándá vuosttažettiin fátmasta *julevsámi ja bihtánsámi* guovlluid. Odđa válgabiirejuogus evttuhuvvo ovttahttit dán biire 9. válgabiiriin Lullisámi, earret Ráisavuona suohkana, ja válgabiire 10 Davvi Nordlánddain nu ahte dahket odđa válgabiire 5 Viestarmera válggabijrra/Viestarmeara válgabiire.

Departemeanta doarju dán árvalusa. Departemeanta guorrasa Selle lávdegotti árvalussii danin go lea dán guovllus gos otná váлгаortnega mielde lea stuorimus gorálašvuolta. Lávdegotti árvalus njulge otná erohusa. Evttohuovon válgabiire fátmasta sihke bihtánsámi, julevsámi ja stuora oasi márkosáme guovllus. Ovttahttimiin de iešguđet sámi ássanguovlluin dáidet leat sámepolitiikalaš hástalusat mat leat seamma prinsihpalaš hámis, ja daid čoavdimis lea ávkálaš ovttasbargat. Departemeanta árvoštallá ahte áirasiid lohku mat dán guovllus sáhttet välljejuvvo lea doarvá dasa ahte báikkálaš ángiruššama bakte sáhttet guovllu vuodustuvvon listtuin nai välljejuvvo áirasa.

Nuortasápmelaččaid ja sin manjšoahhtit ássēt Njávdamis, maiddá Girkonjarggas ja Báhcaveaile-

agis Máttá-Várjjat gielddas. Nuortasápmelaččat gullet odđa válgabiirii 1 Nuortaguovllu válgabiirii. Joavku ii leat nu stuoris ja lea áidna nuortasámi kultuvrra guoddi Norggas.

Válgabiirel Nuortaguovllu válgabiire fátmasta nuortasámi ássanguovllu. Selle lávdegoddi ja Sámediggi eai oainne movt nuortasámi ovddastumi beroštumi sáhttá goalustit váлгаstruktuvrii. Departemeanta guorrasa dása danin go nu unnán nuortasámit orrot Norggas.

Selle lávdegoddi lea ieš čujuhan dasa ahte sin árvalus ii sihkkaraste nuortasámi ovddastusa. Sihke Selle lávdegoddi ja Sámediggi oaivvildit ahte lea eahpevuogálaš ovddidit garra gáibádusaid dasa movt válgalisttuid lágídit, omd. sierranjuolggadusaid ráhkadeami bakte.

Departemeanta guorrasa árvoštallamiidda. Sámedikki váлгаortnegis ii sáhte vuhtiiváldit buot beliid geográfalaš ja kultuvrralaš ovddastumis. Ovddasvástádus sihkkarastimis govododaga ovddastumis lea sis geat nominašuvdnabarggu čadahit.

4.1.4 Unnidit árraslogu

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi bidjá eavttu odđa biirejuogu árvalusas, ja dain meroštallamiin mat namuhuvvojit, ahte dásenárrasortnet mii álggahuvvui 2005 válggaide, heaittihuvvo. Selle lávdegoddi čujuha ahte árvaluvvon biirejuohku lea vástádussan váilevaš ovttavásttolašvuhtii mii lea leamašan das gallis leat čálihuovon jienastuslohkui biire árraslogu ektui. Dáinna odđa biirejuoguin ii leat šat dárkun doalahit daid njeallje dásenárrasa. Lávdegoddi árvala ahte Sámediggi fas máhccá 39 árraslohkui.

Sámediggi doarju dán árvalusa. Sámediggi čujuha dasa ahte 39 árrasa leat doarvái sihkkarastimis dárbašlaš viidodaga ja ovddastusa Sámedikki dievasčoahkkimis.

Ii oktage leat gulaskuddancealkámušas dadjan maidege árvalussii ahte geahpidit árraslogu Sámedikkis 43 árrasis 39 árrasii.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta doarju Selle lávdegotti ja Sámedikki árvoštallamiid, ja evttoha ahte Sámedikki árraslohku geahpiduvvo 43 árrasis 39 árrasii ja ahte dásenárras ortnet heaittihuvvo.

Dán vuodul departemeanta evttoha fámuhtit Sámelága § 2–4 nuppi ladđasa.

4.1.5 Árrasjuohkin

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi gávnaha ahte dálá válgavuogádagas lea stuora eahpegorálašvuolta jienaid ja válljuovvon árraslogu gaskkas. Eanemus heivvolaš vuohki movt dán čoavdit lea rievdadit árraslogu juohke biires ja velá rievdadit válgabiiriid juogu.

Lávdegoddi atná vuodđun ahte leat stuora erohusat das gallis leat čálihuovon jienastuslohkui odđa evttohuovvon biiriid gaskkas. Jus galggašii atnit čielga gorálašvuoda meroštallama vuodđun go árrasiid juohká biiriide, de livčče válgabiiret davvin ožžot beare dievasválddalaš sajádaga. Danin lávdegoddi oaivvilda ahte lea govttolaš vissis dievasain earenoamáziid smávva sámi ássanguovllu ektui. Lávdegoddi oaivvilda ahte váлгаortnet berre lámčit dáid guovlluide govttolaš ovddastusa vaikko vel leatge smávvat, mii mearkkaša ahte dáid guovlluin berre leat vissis badjelmeare ovddastus.

Selle lávdegoddi čujuha dasa ahte dán smávit sámi ássanguovlluin olggobealde (siskkit) Finnmárkkku lea unnit čálihuovon jienastuslohku go gaskamearri. Selle lávdegoddi lea earenoamáziid deattuhan dan ahte sihkkarastit duohta ovddastusa olles riikas ja earenoamáziid iešgudetge árbevirolaš sámi ássanguovlluin.

Selle lávdegotti árvala ahte berrejit leat unnimusat guokte árrasa juohke dain 7 válgabiiriin, beroškeahhtá man unnán leat válgabiire jienastuslogus. Lávdegoddi árvala ahte maññil go dat 14 bistevaš árrasa leat juhkkovuvvon biiriide, de juhkkovuvvojit dat loahppa 25 árrassaji leaskalohkovugiin, ng. St. Laguë sullásaš vuohki.

Lávdegoddi ja Sámediggi evttohit spiehkastaga árrasiid juohkimis Lulli-Norgga válgabiirii, danin go dat lea olggobealde árbevirolaš sámi ássanguovllu. Spiehkastus mearkkaša ahte Lulli-Norgga válgabiire ii oaččo eanet árrasiid go maid gorálašvuoda mielde livčče ožžon jus 39 árraslogu juogášii leaskalohkovugiin. Lávdegotti oainnu mielde lea danin dárkun atnit leaskalogo guovtti oasis: Álggos juohkit olles 39 árraslogu vai gávdnat bajimus árraslogu Lulli-Norgii, ja dasto loahppa 25 árrasa mat galget juhkkovuvvot biiriide maññil go juohke biirii álggos leat juohkán guokte árrasa guhtiige.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte stuorit válgabiiret main gudege biires leat guokte bistevaš árrasa ain dagaha vissis badjelmeare ovddastusa, earret Lulli-Norgga biires, muhto ii nu badjelmeare go odne. Árvaluvvon čoavddus lea buorebut go otná go dagaha buoret vejolašvuoda smávit sámi joavkkuide ožžut ovddasteaddji Sámediggái.

Gulaskuddancealkámušat *Lulli-Romssas* ja *Davvi-Nordlánddas* čujuhit dasa ahte dáruiduhttin lea leamašan nu garas sin guovllus ja ahte dan vuodul galggašii oadjut badjelmeare ovddastusa dán guovllus.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta guorrasa Selle lávdegotti ja Sámedikki odđa áirrasjuogu evttohusii ja evttohusa vuoduštusa. Ulbmil rievdadanevttohusain lea govvidit jienasteddjiid sávaldagaid ja olahit vuoigaleappot ja gorálaš áirrasjuogu válgabiiriid gaskkas.

Departemeanta mielas lea buorre ásaht matematihkalaš jugadanvuogi biire áirasiid juohkimii. Vuosttažettiin dat sihkkarastá dárkkistanvejolašvuoda ja rabasvuoda proseassas. Nuppádassii dat dagaha ahte biiret meannuduvvojit seamma ládje. Smávit biiret vuoruhuvvojit ja stuorimus biiret eai olát nu buori bohtosa danin go leat stuorrát. Goalmmádassii šaddá vejolažžan čadat muddet áirrasjuogu biiriide dan ektui movt jienastuslohku rievdá.

Departemeanta lea ovttaoavilis Selle lávdegottiin ja Sámedikkiin áirrasjuogu hárrái. Evttohus mearkkaša ahte unnimusat galget guokte áirasa guhtiige dain čieža biirii. Maŋŋil go dát 14 dáhkiduvvon áirasa leat juhkkovuvvojit biiriide, de dat lohpa 25 áirasa juhkkovuvvojit leaskalohkovugiin, čielga Saint Laguës molssaevttolaš vuohki. Geahča vuolábealde Lulli-Norgga válgabiire spiehkastannjuolggadusa birra.

Gorálašvuoda meroštallanvuohki lea seamma go válgalága § 11–3, goalmmát ladđasis mearriduvvon vuohki movt áirasiid juohkit válgabiiriide sturradiggeválggain. Meroštallanvuoddu gorálašvuoda áirrasjuohkimii biiriide lea biire jienastuslohku. Juohke válgabiire meroštallanvuodu juhka dáid loguiguin 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15 jnv. Maŋimus 25 áirrasajiid juhkkovuvvojit biiriide juohkimis gávnnavuvvon goriid (kvotieanttaid) vuodul. Vuosttaš áirras dán juohkimis, manna dan válgabiirii mas lea stuorimus gorri. Nubbe áirras-saddji ges dan válgabiirii mas lea nubbin stuorimus gorri, jnv.

Departemeanta evttoha ahte lágas mearriduvvo ahte Saint Laguës vuohki galgá atnot áirasiid juohkimis biiriid gaskkas danin go áirrasjuohkinvuohki lea guovddáš oassi váлгаortnegis.

Departemeanta deattuha ahte rievdadusevttohus ahte gorálašvuodain juohkit 25 áirasiid biiriid gaskkas jienastuslohkui čáliuvvon logu vuodul movttiidahtta eanet čálihit jienastuslohkui, ja nu

dagaha ahte eanet jienastit boahttevaš sámediggeválggain.

Evttohus dagaha ahte sámelága § 2–4 ferte rievdaduvvot.

Departemeanta atná vuoddu ahte áigemeari gorálašvuoda áirrasjuogu meroštallan sámi jienastuslogu vuodul mearriduvvo lánkaásahusas. Departemeanta mearrida lagabui mearrádusaid áirrasjuohkimii ja evttohasválljemii sámediggeválggain lánkaásahusas sámediggeválggaid birra, nu movt odne ge.

Lánkaásahusa rievdadusevttohusat šaddet digaštallojuvvot ráddádallančoahkkimiin Sámedikkiin.

4.1.6 Lulli-Norgga válgabiire

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi ja Sámediggi evttohit spiehkastaga juohkinvuohkái Lulli-Norgga válgabiire áirrasjuohkimii.

Lulli-Norgga válgabiire lei 2005 vuolábealde gaskkameari das gallis jienastuslogus ledje, ja šattašii okta dain biiriin masa vassis dievadas áirrasjuohkin livččii ovdamunnin. Selle lávdegoddi árvoštallá dattege nu ahte Lulli-Norgga biire ii berre oažžut eanet áirasiid go «vuoiggalaš oasi» áirasiin iige badjelmeare ovddastusa.

Dát mearkkaša ahte vaikko Lulli-Norgga biire jienastuslogu sturrodas lea vuolábealde gaskkameari, de biire ii berre badjelmeare ovddastusa olahit oavvilda lávdegoddi. Selle lávdegoddi vuodušta spiehkastaga dainna ahte Lulli-Norgga válgabiirii gullet suohkanat mat leat olggobealde árbevirolaš sámi ássanguovlluid.

Sámediggi lea ovttamielalaš Selle lávdegotti Lulli-Norgga válgabiire spiehkastannjuolggadusa árvalusain. Sámediggái lea Lulli-Norgga válgabiire spiehkastat dehálaš prinsihppa vai biire ii oaččo áirasiid nu ahte goaridivččii daid biiriid mat leat siskkoibealde árbevirolaš sámi ássanguovllu.

Ráddádallamiin Sámediggi čilgii ja vuoduštii oainnus. Sámediggi čujuhii dasa ahte NAČ 1984: 18 ja Od.prp. nr. 33 (1986–87) árvoštallojuvvui ahte galgai go Lulli-Norgga obage leat sierra válgabiiren. Duogáš lea ahte Lulli-Norgga sihke historjjálaččat ja kultuvrralaččat čuoldása árbevirolaš sámi ássanguovlluin. Sámediggi čujuha dasa ahte sámelága evttohusaid árvoštallamis doarju dárbbu gáržžidit áirraslogu man biire sáhtta olahit. Vaikko sámi vuoigatvuodálávdegoddi lei juohkasan das ahte galgai go Lulli-Norgga leat sierra válgabiiren, de ovttamielalaš vuoigatvuodálávdegoddi evttohii ahte dat guovllut mat ledje olggobealde

Tabealla 4.2 Tabealla govvida áirasiid juogo odđa válgabiiriide

	2005 Jienas- tuslohku	39 áirasa juhko- juvvo čielga leas- kalohkovugiin	Áirrasjuohku Selle lávdegotti ja Sámedikki evttohusa vuodul		
			Vuoddo- juogadeap- mi	Gorálašvuodain juohkán 25 áirasa earenoamáš gáržžidemiin Lulli-Norgii	Supmi
1. Nuortaguovllu válgabiire	2140	7	2	4	6
2. Ávjovári válgabiire	3521	11	2	7	9
3. Davveguovllu válgabiire	1736	5	2	4	6
4. Gáiseguovllu válgabiire	1799	6	2	4	6
5. Viestarmera válggabijrra/ Viesttarmeara válgabiire	1226	4	2	3	5
6. Áarjel-Saepmie veeljeme- gievlie	721	2	2	1	3
7. Lulli-Norgga válgabiire	1395	4	2	2 ¹	4
Supmi	12 538	39	14	25	39

¹ Lulli-Norga livččii juogadeamis rievtti mielde galgan oažžut golbma áirasa, muhto dat livččii oktiibuot addán ovttá áirasa eanet go bajimusmearri njeallje. Dát áirras juhkojuvvo baicca nuppi biirii gean vuorru lea (dán oktavuodas biire nr 5).

árbevirolaš sámi ássanguovlluid galge oažžut gáržžiduvvon ovddastusa Sámediggái.

Sámediggi čujuhii viidáset dasa ahte departemeanta maiddái dása guorrasii Od.prp. nr. 33 (1986–87) go celkkii: «*Danin go sápmelaččaid lohku Lulli-Norggas geat obage dáidet beroštit sámeválggain, lea oalle eahpečielggas, oaivvilda departemeanta seamma go lávdegoddi (sámi vuogavuodalávdegoddi) ahte Lulli-Norggas ii sáhte go okta biire mas leat golbma áirasa*». Dán dihte Sámediggi čujuha dasa ahte lea govtolaš mearridit vissis gáržžádusa áirraslohkui máid Lulli-Norgga válgabiire sáhtá oažžut eará válgabiiriid ektui, nu movt Selle lávdegoddi árvala.

Sámedikki árvvoštallama vuodul Selle lávdegotti juohkinvuogi árvalus dáhkida dárbbaslaš ovddastumi Lulli-Norgii nu ahte dán biire válljeddjiid beroštumiid maiddái šaddet oassin sámpolitihkalaš digaštallamis. Sámediggi árvvoštallá ahte vuhtiváldimis ovddastusa iešgudetge sámi guovllulaš joavkkuin siskkobealde árbevirolaš sámi ássanguovllu lea deháleabbo dan sadjái go sihkkarastit stuorit ovddastusa Lulli-Norgga válgabiirii. Stuorit ovddastus Lulli-Norgga válgabiirii sáhtá čuohtat odđa 5. ja 6. válgabiiriide.

Sámediggi deattuha ahte ovddastupmi dain guovlluin gos sámiid orrot biedgguid ja nannosit leat čadnon árbevirolaš ealáhusaide berre sihkkarastojuvvot. Sámediggi čujuha dasa ahte guovddáš sámpolitihkalaš fáttát dávjá leat čadnon dáid guovlluid valljodagaide.

Spiehkastat mearkkaša ahte Lulli-Norgga válgabiire ii oaččo eanet áirasiid go máid biire livččii ožžon jus buot 39 áirasa livččii juohkán leaskalohkovugiin. Válgabiirii oažžu nappo bajimus meari meroštallojuvvon juohke biire jienastuslogu sturrodaga mielde. Sámediggi čujuha ahte nu Lulli-Norgga válgabiires livččii vejolašvuhta oažžut eanet áirasiid jus sin jienastuslohku lassána eará biiriid ektui. Danin lea dás ain movttiideapmi oažžut eanet čálihuvvot jienastuslohkui maiddái dán válgabiires.

Gulaskuddamis eai leat bohtán negatiiva cealkámušat Lulli-Norgga spiehkastannjuolggadussii, eai biire gulaskuddancealkámušain ge.

Departemeanta árvvoštallan

Árvvoštallamis Lulli-Norgga válgabiire spiehkastannjuolggadusa Departemeanta guorrasa Sámedikki mearrádussii ja ákkastallamii. Departemeanta earenoamážit deattuha ahte spiehkastannjuolggadus dagaha ahte biiriide main leat smávit guovllulaš joavkkut, nugomat julevsápmelaččat ja lullisápmelaččat, lea dát ortnet vuoitun áirrasjuohkima oktavuodas.

4.1.7 Sámelága § 2–4 rievdadusevttohusa čeahkkáigeassu

Departemeanta evttoha odđa válgabiirejuogu Sámediggeválgii ja odđa namaid válgabiiriide.

Viidáset departemeanta evttoha ahte dálá dás-senárras ortnet heaittihuvvo, nu ahte Sámedikkis fas leat 39 áirasa. Dasa lassin departemeanta evttohus mearkkaša matematihkalaš vuogi áirrasjuohkimii Sámediggái biiriid gaskkas, oktan spiehkastanmearrádusain 7. válgabiirii Lulli-Norgga válgabiirii.

Áirrasjuohku St. Laguës vuogi mielde oktan dainna spiehkastagain man Lulli-Norgga válgabiirii evttohuvu čuodjá ná:

1. Juohke biire oažžu vuodđojuogadeamis unnimusat guokte áirasa guhtege.
2. Čielga leaskalohkovugiin gávdat man galle áirasa Lulli-Norgga válgabiirii oktiibuot sáhttet juhkkovuvot.
3. Čielga leaskalohkovugiin juohkit daid 25 juoga-keahes áirasiid mat leat lassin daid 14 áirasiidda mat juo leat dáhkiduvvon vuodđojuogadeami bakte biiriide.
4. Áirraslohku juohke biire nammii lea dat supmi man gávnna 2 áirasa vuodđojuogadeamis (14 áirasa oktiibuot) ja dat áirasat (oktiibuot 25) mat juhkkovuvvojit biiriid jienastuslogu vuodul.
5. Jus Lulli-Norgga válgabiire lea olahan vejolaš bajimusmeari áirraslogu bajábealde nuppi čuoggá juogadeami vuodul, de viidáset áirrasjuogadeamis Lulli-Norgga válgabiirii eai juhkkovuvvo eanet áirasat.

Odda áirrasjuohkinvuogi oktavuodas departemeanta evttoha ahte St. Laguës vuogi geavaheapmi mearriduvvo lága bakte čujuhusain válgalága § 11–3 goalmát lađđasii.

Láhkaevttohus mielddisbuktá ahte sámelága § 2–4 šaddá rievdatit.

4.2 Gáržžidit vejolašvuoda jienastit válgabeavvi suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus –sámelága § 2–3

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi lea guorahallan njoahcivuoda válgga loahppabohtosa almmuheami danin go das lea váikkuhus sámediggeválgga árvui ja lobálašvuhtii. Selle lávdegoddi árvala danin ahte sápmelaččat geat leat čálihuvon jienastuslohkui daid suohkaniin gos leat vuolil golbmalogi jienastuslogus dušše sáhttet ovdalgihtii jienastit válggain.

Dálá ortnega mielde válgaboadus lea gárvvis ja almmuhuvvo easka 10 beavvi maŋnil sámedikki válgabeavvi. Lávdegoddi lea árvvoštallan iešguđet čovdosiid otná vuogádaga siskkoalbe, muhto lea

gávnnahan ahte sámediggeválgga boadus dattege ii sáhtta leat gárvvis ovdal áramusat bearjadaga, válgavahku loahpas, jus buot doaimá plána mielde. Selle lávdegoddi árvala danin váikkuhangaskaoapmin, ahte sii geat leat jienastuslogus dain suohkaniin main leat unnit go 30 jienastuslogus dušše sáhttet ovdalgihtii jienastit sámediggeválggain. Lávdegoddi oaivvilda ahte dát sihkkarastá jođáneappot válgga loahpparehkenastima.

Árvalus mearkkaša veaháš erohusmeannudeami jienasteddjiid ektui. Lávdegoddi čujuha dán oktavuodas ahte dásádatprinsihppa ii olláit doaimma odne ge danin go soapmásat geat olgoriikas orrot šaddet ovdalgihtii jienastit. Danin lávdegotti oaidnu lea ahte dohkkeheames dušše ovdalgihtii jienasteami muhtun suohkanin ii rihko friddja ja vuoiggalaš válgga.

Praktihkalaš sivaid geažil lávdegoddi ii árval eará ortnegiid Sámedikki ovdalgihtii jienasteapmái go stuorradiggeválggaide. Lávdegoddi ákkastallá ahte ovttaskas suohkaniidda eai berre leat mánja áigemeari maid galget čuovvut. Selle lávdegoddi čujuha dasa ahte beaktilis válgagačaheapmi eaktuda viidát diehtujuohkima odđa váлгаortnega birra, earenoamáziid válljeeddjiide ja buot suohkaniidda.

Válljeeddjiid ovddalgihtii jienat dain suohkaniin main eai leat 30 dahje eanet jienastuslogus, sáddejuvvojit biire lohkanstivrii lohkamii. Juohke dain čieža válgabiirii nammaduvvo lohkanstivra. Selle lávdegoddi árvala ahte galget leat lohkanstivrrat Deanus, Kárášjogas, Álttás, Romssas, Narvikas, Steinkjeras ja Oslos. Buot dát báikkit leat juo otná ortnega mielde lohkanstivrraid váldobáikkit.

Selle lávdegoddi árvala ahte ovddalgihtii jienat galget leat joavdan juohke ovttaskas válgabiire lohkanstivrii válgabeavvi eahkedii diibmu gávccii rádjái. Nu válgaboadus daid suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus maiddá gárvána válgaija.

Válljeaddjit suohkaniin main leat 30 dahje eanet jienastuslogus, sáhttet lassin ovdalgihtii jienasteapmái maiddá jienastit dan beavvi go váлга lea. Dát suohkanat galget Selle lávdegotti árvalusa vuodul sámediggeválgga jienaid gaskkaboddosaččat lohkat. Suohkanat galget dasto gaskkaboddosaš lohkanbohtosa almmuhit válgavuogádhkii válgabeavvi eahkeda ja ija mielde. Suohkanis lohkkon jienat galget dasto sáddejuvvojit biire lohkanstivrii oktan vuolláičállojuvon beavdegirjjiin. Loahpalaš lohkama ja dohkkeheami dahká juohke ovttaskas válgabiire lohkanstivra.

Selle lávdegoddi deattuha ahte sii eai árval ortnegiid mat rihkkot čiegus válgga prinsihpa. Danin lávdegoddi ii árval jienaidlohkama báikkálaččat dain suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus.

Selle lávdegoddi árvala áigemearri das guđe suohkaniin leat 30 dahje eanet jienastuslogus biddjo dan beaivái go jienastuslohku giddejuvvo boahti válggaide.

Dain suohkaniin main leat eanet go 30 jienastuslogus ledje 2005 válgii oktiibuot 11 111 dain 12 538 geat leat čálihuuvon jienastuslohkui. Dat mearkkaša váile 90 % jienasteddjiin. Jagi 2005 válgas ledje 239 suohkana main oktiibuot ledje 1427 jienastuslogus ja dain fas gaskal 1 ja 29 olbmo sami jienastuslogus. 147 suohkanin eai lean oktage jienastuslogus.

Selle lávdegotti árvalus mielddisbuktá ahte buot jienat sámediggeválggain sáhttet lohkkot válgabeaivvi eahkeda maŋŋil diibmu gávccii. Lávdegotti árvalus ahte ovdalgihtii jienastit dain suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus ja lohkan báikkálaččat dain suohkaniin main leat eanet go 30 jienastuslogus dagaha ahte sámediggeválgga loahppaboadus lea gárvvis válgabeaivvi mielde.

Suohkanat leat iežaset gulaskuddancealkámušain vuodjudan jienaid lohka árvalussii. Suohkanat main leat unnán jienastuslogus dorjot árvalusa ahte álggahuvo ortnet mii mearkkaša dušše ovdalgihtii jienasteame dain suohkaniin main leat vuolil 30 jienastuslogus. *Oslo suohkan* oaivvilda ahte dákkár ortnet baicca eanet heađušta sámediggeválgga mearkkašumi dan ektui goas válgaboadus lea gárvvis. *Nuoraidsearvi Stuornjárgga Sámenuorak (SSN)* oaivvilda ahte árvalus mearkkaša demokrátalaš váttisvuoda mii sáhtá daguhit ahte ciegá b-steampil jurddašepmi sámedikkejienasteaddjit ektui go eai beasa válgabeaivvi jienastit.

Sámediggi árvvoštallá ahte guhkes áigi mii manná válgga rájes dassážiigo válgaboadus lea gárvvis, heađušta Sámediggeválgga mearkkašumi. Sámedikki mielas ii leat demokrátalaš váttisvuoda vaikkohal olbmot dain suohkaniin main leat unnán jienastuslogus eai beasa válgabeaivvi jienastit. Sámedikki mielas jođanis válgabohtosa almuheapmi lea deháleappot. Sámediggi deattuha viidásat ahte Sámediggeválggaid lobálašvuhtii oppalaččat lea ávkin jus lea ortnet mas lea álkes ja čadaheaddji struktuvra. Sámediggi oaivvilda ahte Selle lávdegotti árvalus jávkada dan badjelmeare organiserema masa lávdegoddi otná vuogádagas čujuha.

Sámediggi deattuhii ráđđádallamiid oktavuodas ahte nu guhkas go vejolaš berreše leat seamma áigemearit ja ortnegat sámediggeválggaide go stuorradiggeválggaide. Sámediggi oaivvilda ahte dán oktavuodas leat guokte prinsihpa maid berre vuhtiiváldit. Nubbi lea Sámedikki lobálašvuoda dan dáfus ahte olaha jođanis válg-

bohtosa. Nubbe prinsihpa ges lea ahte juohke jietna lea dehálaš. Sámediggi čujuha dasa ahte lea oalle unnán jienat mat hilgojuvvojit sámediggeválggaid oktavuodas dan ektui gallis ovdalgihtii leat jienastan.

Departemeanta árvvoštallan

Ovttasráđiid Selle lávdegotti ja Sámedikki árvalusain evttoha departemeanta rievdatit sámelága § 2–3 gáržžidit vejolašvuoda jienastit válgabeaivvi dain suohkaniin main leat unnit go 30 čálihuuvon jienastuslohkui.

Departemeanta doarju árvalusa ahte suohkaniin main leat eanet go 30 čálihuuvon jienastuslohkui ieža galget jienaid gaskabodosaččat lohkat báikkálaččat. Berre láchčojuvvot nu ahte válgaija galget suohkanat sáddet raporta válgavuogádahkii seamma ládje movt stuorradiggeválggain dahket.

Departemeanta árvvoštallama mielde árvalus lea stuora mearkkašupmi dasa ahte olahit jođanis válgabohtosa maŋŋil sámediggeválggaid. Lea árvvoštallojuvvo dehálaš ahte válgaboadus lea gárvvis árrat danin go dat doaivumis váikkuha dasa ahte eanet oassálastet válggaide, stuorit lobálašvuoda ja lassáneaddji árvvu. Árvalus lea danin okta reaidduin dasa ahte ollášuhtá láchkarievdadusa ulbmila.

Láchkarievdadus mearkkaša ahte jienastuslohkui čálihuuvon olbmot dain suohkaniin main leat vuolil 39 jienastuslogus dušše lea vejolaš ovdalgihtii jienastit. Sii geat dain suohkanin orrot eai sáhte jienastit dan beaivvi go válgga lea jus vuolggáše ge dan suohkanii gos dábalaš válgabeaivvi lea vejolaš jienastit sámediggeválggii.

Departemeanta láchce láchkaásahus rievdadusa jienaid lohkanvuohkái nu ahte buot suohkanat main leat eanet go 30 jienastuslogus galget gaskabodosaččat lohkat jienaid. Dát lea Selle lávdegotti ja Sámedikki árvalusa mielde. Dan oktavuodas galget ráđđádallamat čadahuvvot Sámedikkiin.

Departemeanta evttoha viidásat ahte láchkaásahus mearriduvvo ahte suohkanat dađistaga galget sáddet ovdalgihtii jienaid lohkanstivrii.

4.3 Doaba «sámi jienastuslohku»

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegotti oainnu mielde jienastuslogu váldo-daibman lea leat jienastuslohku válggaid várás, mas jienastuslohkui čálihuuvon olbmot, válgaoassálastima bakte, válljejit sápmelaččaid álbmotválljejuvvo ásahusa.

Sámi jienastuslohku lea logahat mas leat buot Norgga sápmelaččat geat ieža leat ovddidan gáibádusa čálihuvvot jienastuslohkui. Jus galgá čálihuvvot jienastuslohkui ferte olláshuhtit eavttuid maid sámelága § 2–6 gáibida, ja nu oázžu vuoigatvuoda jienastit sámediggeválggain juohke njealját jagi.

Lea govda ipmárdus ahte leat oalle ollu olbmot geat olláshuhtet sámelága § 2–6 sihke subjektiiiva ja objektiiiva eavttuid, muhto iešgudetge sivaiddihte válljejit ii čálihuvvot jienastuslohkui.

Sii geat čálihuvvot jienastuslohkui eai oáččo eará vuoigatvuoda go ahte ožžot vuoigatvuoda jienastit sámediggeválggain. Lávdegoddi atná vuodđun ahte sii geat jienastuslohkui leat čálihuvvon eai leat addán lobi jienastuslogu atnit eará ulbmiliidda.

Lávdegoddi árvala danin ahte berre čielgasit ovdanboahit ahte sámi jienastuslohku ii leat sámi *álbmotlogahat*, muhto *válgalogahat* sin várás geat háliidit dagahit sámi iešvuodaset politihkalaš áigeguovdil sámediggeválggain juohke njealját jagi. Čalmusteames dán, árvala lávdegoddi ahte sámelága doaba *sámi jienastuslohku* rievdaduvvo *Sámedikki jienastuslohkui*.

Lávdegoddi árvalus ii mearkkaš rievdadusaid jienastuslogu girjemii ja hálddašeapmái dahje jienastuslogu geavaheapmái sámediggeválggain. Árvalus iige mearkkaš rievdadusaid mearrádussii ahte jienastuslohku sámedikki dohkkeheami vuodul sáhtá jienastuslohku atnot diedalaš dahje servodatávkkálaš ulbmiliidda, vrd. sámelága § 2–6 ja lánkaásahus sámediggeválggaid birra § 81 vrd. § 12.

Sámediggi doarju Selle lávdegoddi árvalusa ahte rievdadit lága doahpaga «*sámi jienastuslogus*» «*Sámedikki jienastuslohkui*». Sii čujuhit árvvoštallamis ahte jienastuslogu váldodoaibma šaddá čielgaseabbon go rievdata doahpaga ná movt lávdegoddi árvala.

Departemeanta árvvoštallan

Departemeanta evttoha nu movt Selle lávdegoddi ja Sámediggi ahte sámelága namahus «*sámi jienastuslohku*» rievdaduvvo «*Sámedikki jienastuslohkui*»

Rievdadus mearkkaša rievdadusaid sámelága §§ 2–5, 2–6 ja 2–7.

Departemeanta guorrasa Selle lávdegoddi ja Sámedikki ákkastallamiidda ahte berre čielgasit ovdanboahit ahte dát ii leat sámi *álbmotlogahat* norggas, muhto baicce válgajienastuslohku mii atno go galgá sámediggeválggain jienastit.

Namahusa rievdadeames «*sámedikki jienastuslohkui*» ii rievdat dan eavttu ahte Sámediggi sáhtá rahpat jienastuslogu diedalaš ja eará servo-

datávkkálaš ulbmiliidda (vrd. Od.prp. nr. 26 (2003–2004)).

4.4 Eavttut válgalisttaid evttohanvuoigatvuhtii – sámelága § 2–7

Selle lávdegoddi árvalus ja sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi odđa válgabiireárvalus mielddisbuktá ahte buot unnimus válgabiiret jávket. Dát dagaha ahte gáibádusat das gallis galget vuolláičállit listaevttohusa berre muddejuvvot veahás.. Otne gáibiduvvo ahte listaevttohusa galget vuolláičállit unnimusat 15 olbmo geat leat čálihuvvon Sámedikki jienastuslohkui dan biires gosa gullet. Lávdegoddi árvala ahte gáibádus listaevttohussii čavgejuvvo nu ahte unnimusat 30 olbmo galget dan vuolláičállit.

Sámediggi lea guorrasan Selle lávdegoddi árvalussii.

Departemeanta árvvoštallan

Departemeantat evttoha, seamma go Selle lávdegoddi ja Sámediggi, čavget gáibádusa válgalista-evttoheddjiide 15 vuolláičállagis 30 vuolláičállagii. Dát mearkkaša rievdadusa sámelága § 2–7.

Dát evttohuvu odđa válgabiirejuogu olis go biiriid lohku unnu muhto leat stuoribun. Buohkain geat leat čálihuvvon jienastuslohkui lea evttohanvuoigatvuolta dan biires gos leat jienastuslogus.

Rievdadus mielddisbuktá ahte 30 sápmelačča geain lea evttohanvuoigatvuolta galget vuolláičállit válgalista evttohusa. Departemeanta árvvoštallá ahte dát váikkuha dasa ahte fragmenteren unnu ja nanne Sámedikki sajádaga go dušše listtut main lea vissis meare doarjja servet válggaide.

4.5 Giellaeavttut jienastuslohkui čáliheami oktavuodas – sámeláhka § 2–6

Selle lávdegoddi árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi árvala rievdadit sániid objektiiiva eavttu cealkagis. Árvalus mielddisbuktá ahte sámelága § 2–6 vuosttaš laddasa cealkka «*lea sámegiella ruovttugiellan*», lonuhuvvo «*lea bajásšattadettiin leamašan sámegiella ruovttugiellan*» cealkagiin.

Selle lávdegoddi oaivvilda ahte lea dehálaš dárkkuhit ahte subjektiiiva ja objektiiiva eavttut leat dássásaš eavttut. *Objektiiiva eavttuin* ipmirduvvo dilálašvuolta man earátgo go ieš sáhtá duodaštit.

Das lea vuostálasvuoha *subjektiva eaktui* mii mearkkaša jienastanvuogatvuoda eaktu man vuosttažettiin oaidná das movt olbmo iešáddejupmi lea.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte lea guhkes ja nana vierrun dulkot sámelága «ruovttugiela» doahpaga nu ahte lea «bajásšaddadettiin ruovttugielas» sáhka. Sii čujuhit dasa ahte dát heive oktii vuosttaš sámi vuogatvuodalávdegotti oainnuin go dálle ná hábmejedje cealkaga.

Sámediggi cealká árvalusastis ahte lea buorre go lágas dárkkuhuvvo máid oaivvilduvvo «ruovttugiela» doahpaga in vai eastada doahpaga dulkomis iešguđet ládje.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta oaidnu lea ahte láhkateaksta ii berre rievdaduvvot. Departemeanta ii oainne dárkun rievdadeapmái. Árvoštallamis departemeanta deattuha ahte Od.prp. nr. 33 (198687) sámelága birra siidu 119 leat gávnahan ahte *ruovttugielain* oaivvilduvvo giella maid bajásšaddadettiin lea hupman ruovttus. Departemeanta árvoštallá ahte sátnádeami rievdadeapmi sáhtá ipmirduvvot odđa eastagiin sidjiide geat árvoštallat jienastuslohkui čálihit iežaset. Sámediggi lea ráddádallamiid oktavuodas guorrasan departemeanta ákkaide das ahte juridihkalaččat lea dárbbasmeahtun teavstta rievdadit. Sámediggi ja departemeanta leaba ovttamielalaččat das ahte ii ovddiduvvo evttohus rievdadit sámelága § 2–6.

4.6 Láhkaásahusváldi

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi ii leat digaštallan Sámedikki láhkaásahusválddi.

Sámediggi evttoha ahte sámelágas addo Sámediggái váldi mearridit sámediggeválggaide lagabui mearrádusaid vrd. sámelága § 2–7 goalmát laddasa ja § 2–11 ja Selle lávdegotti árvalusa vuodul § 2–4 goalmát laddasa Gonagasa vejolašvuoha mearridit dárkilat mearrádusaid.

Departemeanta árvoštallan

Sámediggi evttohi alces láhkaásahusválddi maŋŋil go Selle lávdegotti árvalus lei leamašan gulaskuddamis. Departemeanta árvoštallama mielde ii leat áigeuovdil ovddidit evttohusa almmá lagabui čielggadeami ja gulaskuddama. Sámediggi nannosit deattuha ahte áigumuš lea čadahit eará láhkarievdadusaid 2009 sámedigge-

válgii. Danin Sámediggi ja departemeanta ráddádallamiid oktavuodas leaba šiehttan ahte Sámedikki láhkaásahusválddi árvalus ii árvoštallojuvvo dán proposišuvnnas. Departemeanta áigumuš lea dan gažaldaga maŋŋil árvoštallat, ja dan vuodul sáhtá ovddidit vejolaš láhkaevttohusa mii sáhtá giedahallojuvvo buori áiggis ovdal válgaid jagi 2013.

4.7 Sohka beali čohkadus

Selle lávdegotti árvalus ja Sámedikki mearrádus

Selle lávdegoddi bivdojuvvui fápmudusas earenoamážit geahčadit ovddastuslašvuoda Sámedikkis, earenoamážit sohka beali ektui. Lávdegoddi árvoštallá ahte 2005 válgabođus, mas lei measta dásseárvosaš sohka bealejuohku áirasiid gaskkas, duodašta ahte bonju sohka bealejuogu čalmmusteapmi ovdal válgaid lea mielddisbuktán buori bohosiid. Lávdegotti prinsihpalaš oaidnu lea ahte gáibáduš – ja bággen mii dagahivččii – buoret sohka beale dásásašvuoda *vuosttažettiin* ferte dahkkot listaevttoheddjiid beales, mii mearkkaša sámi siviila servodagas, iige vuosttamuzžan válgalága/láhkaásahusa bakte. Viidáset oaivvilda lávdegoddi ahte árvaluvvon rievdadusat dagahit otne álkibun dáhkidit buori sohka bealedásadaga, vaikko dat ii regulerejuvvo njuolga lága ja láhkaásahusa bakte.

Sámediggi cealká ahte vaikko nissoniid- ja nuoraidlohku Sámedikkis buorránii 2005 válggas, de lea dehálaš vuogádagain mii maiddái lámčhe ja bisuha dásseadis sohka beali ja ahkeluohká čohkadusa Sámedikki áirasiid gaskkas. Sáhtá leat jáhkehahtti ahte negatiiva čalmmusteapmi mii lei heajos nissonovdastumi ja agi čohkadusa ektui Sámedikki áirasiid gaskkas ovdal 2005 válgga nominašuvdnabarggu dagahii ahte listtuid ja bello dagaid nominašuvdnabarggu ángirušše dán beali njulget. Ii leat dadjon ahte dákkár ángiruššan dáhpáhuvá ovdal juohke válgga. Sámediggi deattuha dan ahte sámi servodat lea sihke girjái ja mánggaláganin. Danin lea lunddolaš ahte lea válgartnet mii bures lámčhe ovddastuslašvuoda.

Departemeanta árvoštallan

Departemeanta čujuha dasa ahte jagi 2005 mearriduvvui láhkaásahus sámediggeválggaid birra mas bodii ovdan ahte Sámediggi sáhtá ovddidit gáibádusaid evttoheddjiin ahte válgalisttain mat servet sámediggeválggaide galgá leat unnimusat 40 % sohka bealejuohku. Sámediggi mearridii dán láhkaásahusa 2004 juovlamánu 15. beaivvi. 2005 válggas válljejuvvojedje 22 nissonolbmo (51 %)

Sámediggái. Departemeanta oaivvilda ahte bello-
dagaid, organisašuvnnaid ja válgalisttuid ain berre
hástalit sihkkarastimis dássedis sohka-bealejuogu
dain listtuin mat servet válggaide.

Departemeanta árvoštallá ahte ođđa váлгаort-
net lámčē dili nu ahte ain galgá leat dássedis sohka-
bealejuohku Sámedikkis. Departemeanta danin ii
oainne dárkun dál álggahit liige doaimmaid
Sámedikki sohka-bealejuogu hárrái.

5 Ekonomálaš ja hálddahaslaš váikkusat

Vuolggasaddjin lea ahte láchkaevttohusa olis ii leat bušehtii evttohuvvon ruhta lassigoluide. Departemeanta oainnu mielde ii sáhte gal hilgut ahte stuorrit geográfalaš válgabiiret sáhttet mielddisbuktit ahte golot Sámedikki politihkalaš bargui juogo unnot dahje lassánit. Jus šaddet lassigolut dan olis go válgabiiret stuoriduvvojit de daid buhtadit Sámedikki dábalaš bušehta bakte ja daid rudaiguin mat juolluduvvojit 2009 sámediggeválgga čadaheapmái.

Evttohus ahte rievdadit válgaortnega gáibida govdadit diehtjuohkima bellodagaide, organisašuvnnaide, válgalistaid evttoheddjiiide, sámedikkeválljejeddjiiide ja suohkaniidda. Dát guoská rievdademiide biirejuogus, mandáhtajuogus ja earenoamážit ortnega mii gáržžida vejolašvuoda jienastit válgabeaivvi dain suohkaniin main leat unnit go 30 jienastuslogus. Diehtjuohkinbargu

berre álggahuvvot ovdalgo bellodagat ja listtut álggahit nominašuvdnabargguide 2008 árra čavčča.

Evttohusat ahte rievdadit Sámedikki válgaortnega, gáibida vástideaddji rievdadusa láchkaásahusas Sámediggeválggaid birra mii mearriduvvo jagi 2008.

Árvalus

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta

e v t t o h a :

Ahte Majestehta Gonagas dohkkeha ja vuolláičállá proposišuvdnaevttohusa mii ovddiduvvo Stuorradiggái láchka geassemánu 12.b. 1987 nr. 56 lága Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuodaid birra (sámeláhka) rievdadeami birra.

Mii HARALD, Norgga Gonagas,

d u o đ a š t i t :

ahte Stuorradiggi ávžžuhuvvo mearridit lága geassemánu 12. b. nr. 56 lága Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuodaid birra (sámelága) evttohuvvon mildosa mielde.

Evttohus

láhka mii rievdada sámelága

I

Geassemánu 12. b. 1987 nr. 56 láhkii Sámedikki ja eará sámi riektedilálašvuodaid birra (sámeláhkii) mearriduvvojit čuovvovaš rievdadusat:

§ 2–3 goalmát ladas odđa nubbe čuokkis mas lea čuovvovaš sisdoallu:

Suohkaniin main leat unnit go 30 čálihuuvon jienastuslohkui lea sámediggeválggain vejolaš dušše ovdalgihitii jienastit.

§ 2–4 šaddá ná:

§ 2–4 Válgabiiret ja áirrasjuohku.

Sámediggaí välljejuvvot lahttut ja várrelahtut čuovvovaš válgabiiriin:

1. Nuortaguovllu válgabiire/Østre valgkrets: *Mátta-Várjjat, Unjárgga, Čáhcesullo, Várggáid, Báhcavuona, Deanu, Bearalvági, Davvisiidda ja Gángaviika gielddat*
2. Ávjovári válgabiire/Ávjovári valgkrets: *Kárášjoga ja Porsáŋggu gielddat ja Guovdageainnu suohkan*
3. Davveguovllu válgabiire/Nordre valgkrets: *Davvisiidda ja Muosát gielddat, Fálesnuori, Hammerfesta, Álttá, Ákŋoluovtta, Láhpi, Skiervvá, Návuona ja Ráissa suohkanat*
4. Gáiseguovllu válgabiire/Gáisi valgkrets: *Gáivuona, Omasvuona, Ivgu, Gálssa, Romssa, Báhcavuona, Málattuomi, Beardu, Leŋgáviika, Birggi, Doaskku, Ránáidsullo ja Ráisavuona suohkanat*
5. Viestarmera válggabijrra/Viesttarmeara válgabiire/Vesthavet valgkrets: *Divrráid, Siellaga, Loabága, Rivttaga, Skániid, Ivvárstádiid, Harstad, Bjarkøy, Giehtavuona, Ánddasullo, Ikšnáši, Bieváid, Suortta, Válafierdda, Voagaj, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy, Røst, Lodegiid, Dielddanuori, Evenáši, Narvik, Bálága, Divttasvuona, Hápmira, Stájgo, Oarjelij Foalda, Bádádjo, Fuosku, Sáláda, Oarjelij Bájddára, Bájddára ja Meløy gielddat*
6. Áarjel-Saepmie veeljemegievlie/Sørsamisk valgkrets: *Nordlándda fylkka gielddat Ruovada ja Raavta rájes luksa, Davvi-Trøndelag ja Lulli-Trøndelag fylkka ja Surnadal, Rindal ja Sunndal gielddat Møre- ja Romsdal fylkka ja Enger-*

dal, Rendalen, Os, Tolga, Tynset ja Follal gielddat Hedmark fylkka

7. Lulli-Norgga válgabiire/Sør-Norge valgkrets: *fylkka Møre ja Romsdal (earret Surnadal ja Rindal gielddat), Sogn ja Fjordane, Hordaland, Rogaland, Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Vestfold, Akershus, Østfold, Oppland, Hedmark (earret Engerdal, Rendalen, Os, Tolga, Tynset ja Follal gielddat) ja Oslo).*

Sámediggaí galget välljejuvvot 39 áirasa. Válgabiiriide juhkkjuvvot álggos guokte áirasa guhtiige. Dasto juhkkjuvvot dat 25 áirasa mat leat báhcán juogatkeahhtá válgabiiriid gaskkas gorálašvuoda vuogiin jienastuslogu vuodul dan juohkinvuogi mielde mii lea mearriduvvon válgalága § 11–3 goalmát laddasis.

Gonagas mearrida lassinuolggadusaid áirrasjuohkimii ja evttohasválljemiidda sámediggeválggain.

§ 2–5 Jienastanvuogatuoha.

§ 2–5 vuosttaš ladas čuodjá ná:

Jienastanvuogatuoha Sámediggeválggain lea buohkain geain lea jienastanvuogatuoha biire suohkanstivrraválggain, ja gudet válgabeaivi leat čálihuuvon Sámedikki jienastuslohkui válgabiires (vrd. § 2–6).

§ 2–6 Sámi jienastuslohku.

§ 2–6 galgá čuodjat ná:

§ 2–6 Sámedikki jienastuslohku.

Buohkat geat julggaštit ahte iežaset atnet sápmelažžan, ja geain juogo

- a) lea sámegiella ruovttugiellan, dahje
- b) lea dahje lea leamašan vánhén, áhkku/áddjá dahje máttaráhkku/máttaráddjá, geain lea sámegiella ruovttugiellan, dahje
- c) geas lea vánhén gii lea dahje lea leamašan čálihuuvon Sámedikki jienastuslohkui.

sáhttet gáibidit iežaset čálihuuvot Sámedikki jienastuslohkui.

Gáibáduš Sámedikki jienastuslohkui galgá sádejuvvot Sámediggaí.

Sámediggi ráhkada *Sámedikki jienastuslogu* álbmotlogaha, maŋimus válgga jienastuslogu ja daid sisačálihangáibádusaid vuodul mat leat boahtán válgaáigodaga siskkobealde. *Sámedikki jienastuslohku* galgá girjejuvvot suohkandásis.

Go olmmoš lea čálihuvvon *Sámedikki jienastuslohkui*, de son sáhtá registrerejuvvot álbmotlogahakkii. Dát registreren galgá leat olamuttos dušše dan váldái mas lea ovddasvástádus Sámediggeválggaid čadaheames, dahje Sámedikki miedáhusa mielde.

Sámedikki jienastuslohku sáhtá fievrriduvvot EDG:ain.

§ 2–7 *Válljehahttivuohta ja evttohanvuoigatvuohta.*

§ 2–7 vuosttaš ja nuppi laddasat galget čuodjat ná:

Sámediggái leat válljehahtti buohkat geat leat čálihuvvon *Sámedikki jienastuslohkui* válgabiires.

Gudet galget válljejuvvot, fertejit dasto velá leat biire álbmotlogahagas biire ássin válgabeaivvi. Sámedikki hálddahusa bargit ii leat dattege vejolaš válljet.

Buohkain geat leat čálihuvvon *Sámedikki jienastuslohkui* biires, lea evttohanvuoigatvuohta. Evttohuvvon válgalistu fertejit *unnimusat 30 sápmelačča* geain lea evttohanvuoigatvuohta vuoláičállit.

II

Dát lámka fápmuibiddjo dakkavide.

